

**ДИСКУРСНА ОСОБИСТІТЬ
УЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА:
ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО
ДИСКУРСУ**

**31 січня 2020 року
Леся Гапон, PhD,
методистка ТКМЦНОІМ**

ПЛАН

1. Дискурс як
комунікативне
явище

2. Специфічні
вимоги до
вчителя
літератури

3. Аудіальна
інтерпретація
літературного
твору

Дискурс як комунікативне явище

Дискурс – це багаторівневий процес, який складається з:

- вербальної поведінки*
- акустичної поведінки (гучність, висота тону, ритм)*
- кінетичної поведінки (жести, міміка, пози)*
- просторової поведінки (знакове використання простору під час мовлення)*

Особливості педагогічного дискурсу

- **своєрідна суспільна мета** (соціалізація члена суспільства, розширення його пізнавальних можливостей у організованому навчальному процесі)
- **особливості психологічних характеристик суб'єктів педагогічного спілкування**, що виявляються в мотивації діяльності (наприклад, пов'язаної навчанням мови чи опануванням мови для подальшого становлення особистості)

Особливості педагогічного дискурсу

- **хронотоп** (єдність часу й місця, які характеризують певне спеціально організоване заняття)
- **цінності**, притаманні цьому виду спілкування як основі формування світогляду учня (шанобливе ставлення до слова)
- **жанри педагогічної комунікації** (урок, семінар, лекція, тематичний вечір, екскурсія тощо)

Особливості педагогічного дискурсу

- **мовленнєві жанри** (пояснення, оцінка, жарт, похвала, правило, прохання тощо)
- **своєрідні прецедентні тексти** (тексти підручників, прислів'я, приказки, загадки відповідної тематики, навчальні пам'ятки, схеми мовного аналізу тощо)
- **особливості застосування педагогічних стратегій**

Специфічні вимоги до вчителя літератури

- знання української художньої літератури – прочитання прози, драми, поезії
- *знання зарубіжної літератури, що дасть можливість репрезентувати вітчизняне письменство у світовому контексті;*
- сучасна літературознавча компетентність
- зростання наукового рівня (читає монографії, наукові статті)
- розвиток особистості (слідкує за появою нових письменницьких імен та творів)

Специфічні вимоги до вчителя літератури

- риторична майстерність (*учитель вдається до різних стилів – наукового, науково-популярного, художнього, публіцистичного, розмовного, чергуючи їх згідно з перебігом навчальних ситуацій на уроці*)
- життєвий досвід та широкі гуманітарні знання (залучення знань з історії, психології, соціології, політології, філософії)
- естетичне чуття, мистецька ерудиція, знання суміжних мистецтв

Специфічні вимоги до вчителя літератури

- **артистичні здібності й уміння**, зокрема **вміння художньо читати вірші напам'ять**, інсценувати драматичні твори, розігрувати фольклорні свята
- **креативність, творчість**, учитель пише тексти – художні, публіцистичні, наукові; **виступає на сцені з художнім читанням**; ставить шкільні спектаклі; створює оригінальні сценарії літературних вечорів та конспекти нестандартних уроків

Аудіальна інтерпретація літературного твору

**1. На уроці
творчої
діяльності**

**2. На уроці
вивчення
ліричного твору**

**3. На уроці
вивчення
драматичного
твору**

На уроці творчої діяльності

- Учні можуть проявити творчість кількох видів – наукову (написання робіт з аналізом художнього твору), методичну (проведення уроку на місці вчителя), *інтерпретаційну (створення ілюстрацій до твору, його художнє виконання – декламація, спів, інсценування)*, художню (написання власного художнього твору певного жанру)

На уроці вивчення ліричного твору

- 1. Емоційна та інтелектуальна підготовка класу до слухання ліричного твору.** Демонструються твори суміжних видів мистецтва, висвітлюється історія написання вірша, звертається увага на мемуаристику – листи, щоденники, спогади. Учитель може поділитися особистим досвідом, пов'язаним з мотивом твору, спонукати школярів до власних спогадів чи мрій тощо.
- 2. Художнє читання – виконання вірша напам'ять** *учителем, учнем-декламатором, актором (можна використовувати відеозаписи)*

На уроці вивчення драматичного твору

- У п'єсах важливе значення має **підтекст** (за висловом К.Станіславського, «підводна течія») — важливі думки й почуття дійових осіб, передані в дещо прихованій формі. Підтекст актори розкривають у грі не лише словами, а й за допомогою пауз, жестів, міміки тощо. *Тому щоб зрозуміти драматичний твір у всій повноті, варто читати його вголос, за ролями* (Н.Падалка і В.Цимбалюк).

На уроці вивчення драматичного твору

- Діалогічним прийомом роботи є *участь учителя в читанні п'єси за ролями: він виконує одну з ролей, даючи взірець проникнення в підтекст дії, уміння передати його інтонаційно* – і веде інших читців за собою, спонукаючи до акторської інтонаційної майстерності.

Аудіальна інтерпретація літературного твору

1. Виразне читання

2. Декламація
(художнє читання)

3. Авторське виконання

Виразне читання

- **Виразне читання** — практикований у школі педагогічно обґрунтований аудіальний спосіб ознайомлення учнів із художнім твором з одночасною його голосовою інтерпретацією.
- *Живе слово вчителя, виражена через нього емоційно-оцінна інтерпретація справляють велике враження на учнів, визначають їхнє ставлення до твору, письменника, літератури взагалі*

Декламація (художнє читання)

- **Декламація** (лат. declamatio — вправляюся в красномовстві) (художнє читання) — мистецтво художньо-сценічного читання літературних творів. Виконання та інтерпретація твору здійснюються актором голосом і відповідними («артистичними») жестами, рухами, мімікою;

Авторське виконання

- **Авторське виконання** — публічне читання твору чи його фрагмента письменником
Авторське виконання завжди пізнавально продуктивне, бо виводить поціновувача літератури на безцінний особистісний рівень пізнання її, розширює уявлення про письменника, допомагає зосередитися на особливо значущих для нього місцях у творі, їхньому тлумаченні митцем, уточнити під текст, конкретизувати авторську інтенцію тощо

Джерела

1. Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури : навч. посіб. – Київ: Академія, 2010. – 253 с.
2. Нікітіна А.В. Українська лінгвометодика для магістрантів : навчально-методичний посібник. / А. В. Нікітіна ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка||.– Старобільськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка||, 2015. – 375 с.
3. Токмань Г. Методика навчання української і зарубіжної літератури : самостійна робота студента. Київ : Міленіум, 2019. 110 с.